

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Хмурина Тетяна Олександрівна,
м.Тернопіль

Актуальність дослідження полягає у тому, що незважаючи на те, що проблемі професійної підготовки соціальних педагогів присвячено багато уваги, питання формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів залишилося невивченим. У даній статті ми розглянули особливості професійної діяльності соціальних педагогів (сфери, напрями, мету, завдання, принципи і функції) та її значення для визначення критеріїв соціально-професійної зрілості майбутнього соціального педагога.

Ключові слова: соціально-педагогічна діяльність, сфера соціально педагогічної діяльності, мета, принципи, функції, цінності.

Сучасний стан розвитку педагогічної науки, нестабільність економічної, політичної, соціокультурної ситуації в країні диктують зміни щодо соціального замовлення фахівців соціальної сфери. Це все, у свою чергу стає причиною розширення сфер і напрямків професійної діяльності соціального педагога. Як наслідок до соціальних педагогів висуваються нові вимоги: до їх знань, умінь, особистісних якостей, які має сповідувати фахівець.

Особливої уваги заслуговує проблема формування у майбутніх соціальних педагогів соціально-професійної зрілості, як основи їхньої конкурентоспроможності і ефективності виконання професійних функцій і завдань.

Особливості та змістовні характеристики соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів зумовлені специфікою (сфери, види діяльності, принципи, функції і т.д.) професійної діяльності соціальних педагогів, її метою, завданнями, технологіями, потребами клієнтів

Вивченням соціально педагогічної діяльності, її сфер і напрямків займалися такі науковці: А. Капська, Г. Лактіонова, І. Зверева, Л. Коваль, О. Безпалько, С. Пальчевський та ін. Особливості професійної підготовки соціальних педагогів у ВНЗ вивчали В. Поліщук, І. Ковчина, Л. Міщик, П. Гусак, Р. Вайнола, С. Харченко та ін.

Актуальність дослідження полягає у тому, що незважаючи на те, що проблемі професійної підготовки соціальних педагогів присвячено багато уваги, питання формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів залишилося невивченим.

У даній статті ми проаналізували особливості професійної діяльності соціальних педагогів (сфери, напрями, мету, завдання, принципи і функції) та її значення для визначення критеріїв соціально-професійної зрілості майбутнього соціального педагога.

Такі науковці як: Л. Коваль, І. Зверева, С. Хлебик «соціально-педагогічну діяльність трактують як: «вид професійної або волонтерської діяльності, спрямований на створення умов у соціумі для духовного розвитку людини або групи людей, гуманізації їх відносин, надання людині психологічної, моральної, фізичної, медичної та інших видів допомоги з метою гармонізації її життя». [3, с.67].

Залежно від характеру роботи соціального педагога можна виділити такі види його діяльності: правоохоронна; психологічна; культурно-дозвіллева [3, с.67].

Ми розділяємо думку про те, що сферою соціально-педагогічної діяльності має бути все суспільство, оскільки немає в ньому такого елемента, який не впливав би на соціальне формування людини, не відбивався б на розвитку соціуму [5].

Узагальнюючи практику соціально-педагогічної діяльності, результати досліджень з проблем соціальної педагогіки В. Поліщук робить висновок, що суть соціально-педагогічної діяльності полягає у: перетворенні соціального середовища, оптимізації стосунків особистості і соціуму; створенні гуманних виховних міжособистісних взаємин у соціумі; гармонізації взаємин людини, групи та середовища на основі задоволення потреби в соціокультурній адаптації і самореалізації; вирішенні завдань соціального виховання; здійсненні соціального виховання в контексті соціалізації, створенні сприятливих умов соціалізації; сприянні найбільш по-

вному, ефективному і скоординованому виявленню і використанню внутрішніх, матеріальних і соціальних ресурсів, які використовуються для життєвих звершень і досягнення поставлених цілей [4].

Особливості професійної діяльності соціальних педагогів ми вивчали через тлумачення особливостей сфер та напрямів діяльності, її мети, цінностей, завдань, функцій та принципів.

Існують різні варіанти класифікації сфер діяльності соціального педагога. Так, І. Богданова сфери діяльності соціального педагога, розрізняє, перш за все, за відомчою приналежністю, це: сфера освіти; сфера охорони здоров'я; сфера соціального захисту населення; сфера охорони правопорядку; сфера служб для молоді [2, с.197-198].

Важливим є висновок В. Поліщук щодо сфер професійної діяльності соціального педагога. Дослідниця зазначає, що соціальний педагог може працювати у: сім'ї, різних типах освітніх закладів, дошкільних закладах і закладах додаткової освіти; соціальних службах; закладах охорони здоров'я; установах та організаціях комітетів у справах сім'ї і молоді; соціальних службах підприємств, установ і організацій, гуртожитків, комерційних структур, творчих громадських організацій, різних фондів, благодійних організацій; службах комунальних структур; центрах соціальних служб сім'ї і молоді, центрах консультування сім'ї, кабінетах і телефонах довіри; валеологічних службах; службах культурно-дозвіллевої анімації; центрах дозвілля і творчості дітей, фізкультурно-оздоровчих і спортивних установах, закладах літнього відпочинку дітей, дитячих та юнацьких об'єднаннях; установах, підпорядкованих органам внутрішніх справ і юстиції; службах реабілітації та адаптації підлітків, схильних до наркоманії і токсикоманії, куріння, алкоголізму; кризових стаціонарах для підлітків-суїцидентів; установах і закладах комітетів у справах сім'ї і молоді; культурно-дозвіллевих, спортивно-оздоровчих і спортивних закладах, закладах різного відомчого підпорядкування; службах соціального захисту і соціального забезпечення [4, с.138-139].

Отже, соціальний педагог працює у системі «людина - людина» і сферами його професійної діяльності є практично усі сфери життєдіяльності кожної особистості, сім'ї чи групи людей, що потребують його допомоги.

На думку А. Капської, мета соціально-педагогічної діяльності – «сприяння людям успішно вирішувати їхні проблеми» [7, с.59].

Інший науковець, О. Безпалько вважає, що «загальна мета соціально-педагогічної діяльності полягає у створенні оптимальних умов соціалізації особистості. Подальша конкретизація цієї мети відбувається у завданнях» [1, с.13]. Автор називає такі завдання соціально-педагогічної діяльності як: збереження та зміцнення фізичного, психічного, соціального здоров'я особистості; створення сприятливих умов в мікросоціумі для розвитку здібностей та реалізації можливостей особистості; надання комплексної соціально-педагогічної допомоги та підтримки; попередження та локалізація негативних впливів соціального середовища на особистість [1, с.13].

За висновками більшості науковців зміст, організація та реалізація соціально-педагогічної діяльності здійснюється на основі принципів. Зважаючи на те, що соціально-педагогічна діяльність це системне явище, то і принципи, відповідно, утворюють певну систему, яка складається, за О. Безпалько, з таких принципів: соціально-політичні принципи; психолого-педагогічні принципи; організаційні принципи; специфічні принципи [6, с.38-41].

Окрім вищезазначених принципів у своїй професійній діяльності соціальний педагог керується етичним кодексом спеціалістів соціальної роботи, який містить такі принципи діяльності: повага до гідності кожної людини; пріоритетність інтересів клієнтів; толерантність; довіра та взаємодія у вирішенні проблем клієнта; доступність послуг; конфіденційність; дотримання норм професійної етики, а також норми етичної поведінки стосовно професії, колег, клієнтів і взаємодіючих організацій.

Щодо визначення функцій професійної діяльності соціальних педагогів позиції науковців дещо різняться. Так І. Богданова виділяє комунікативну, організаторську, прогностичну, охоронно-захисну, діагностичну, попереджувально-профілактичну, корекційно-реабілітаційну та соціально-терапевтичну функції [2, с.198-203]. А. Капська основними функціями соціального педагога називає: діагностичну, прогностичну, комунікативну, реабілітаційну та корекційну. В. Бочарова, Є. Максимова виділяють дві групи функцій: загальнопедагогічні та соціально-педагогічні функції [4, с.130-138].

На основі аналізу наукової літератури науковець В. Поліщук зробила висновок і запропонувала класифікацію функцій соціально-педагогічної діяльності відповідно до рівнів (мікро-, мезо-, макро-) її здійснення [4]. Так, на макрорівні домінуючими є: організаційно-управлінська, дослідницька, прогностична, пропагандистсько-просвітницька, моніторингово-оціночна, моніторингово-координаційна, діагностико-прогностична, функція впливу на соціальну політику і функція забезпечення соціально-педагогічного компоненту в діяльності різноманітних відомств і структур, засобів масової інформації; на мезорівні: комунікативна, посередницька,

організаційно-регулятивна, профілактична, соціально-терапевтична, соціально-виховна, просвітницько-виховна, соціально-реабілітаційна, координаційно-посередницька; на мікрорівні – діагностична, прогностична, педагогічно-терапевтична, корекційно-реабілітаційна, охоронно-захисна, мобілізаційно-спонукальна, реабілітаційно-адаптивна, попереджувально-профілактична [4, с.132-133]. На нашу думку дана класифікація найповніше розкриває систему соціально-педагогічних функцій.

Розглянувши суть, сфери та напрямки професійної діяльності соціального педагога, проаналізувавши її мету, завдання, принципи та функції ми переконалися що особливість даної діяльності полягає у тому, що вона знаходиться у площині відносин «людина – людина». Різноманітність сфер і напрямків діяльності, та функцій які має виконувати соціальний педагог, ще раз демонструють нам наскільки підготовка майбутніх соціальних педагогів є складним і важливим процесом.

Визначення особливостей професійної діяльності соціального педагога дає нам можливість визначити критерії соціально-професійної зрілості майбутнього фахівця.

Література та джерела

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: Навчальний посібник / О.В.Безпалько. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 134 с.
2. Богданова І. М. Соціальна педагогіка: Навч. посіб. / І.М.Богданова. – К.: Знання, 2008. – 343 с.
3. Коваль Л. Г. Соціальна педагогіка / Соціальна робота: Навч. Посібник / Коваль Л. Г., Зверева І. Д., Хлебик С. Р. – К.: ІЗМН, 1997. – 392 с.
4. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в Умовах неперервної освіти: дис...-дра. пед. наук: спец. 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти» / Віра Аркадіївна Поліщук. – Тернопіль. 2006. – с. 454
5. Соціальна педагогіка. Основи соціальної педагогіки / Уклад. А. О. Малько. – Харків: ХДАК, 1998.
6. Соціальна педагогіка: Підручник / За ред. А. Й. Капської. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.
7. Соціальна педагогіка: Підручник. 4-те вид. виправ. та доп. / За ред. проф. А. Й. Капської: - К.: Центр учбової літератури, 2009. – 488 с.

Актуальность исследования заключается в том, что, несмотря на то, что проблеме профессиональной подготовке социальных педагогов уделено много внимания, вопрос о формировании социально-профессиональной зрелости будущих социальных педагогов остался не изученным. В этой статье мы изложили особенности профессиональной деятельности социальных педагогов (сфер, направлений, целей, заданий, принципов и функций) и её значение для определения критериев социально-профессиональной зрелости будущего социального педагога.

Ключевые слова: социально-педагогическая деятельность, сферы социально-педагогической деятельности, цель, принципы, функции, ценности.

The importance of the research lies in the fact that although the problem of professional training of social pedagogues has been the focus of much attention, the issue of forming socio-professional maturity of prospective social pedagogues remains unexplored. The current paper attempts to study the peculiarities of social pedagogues' professional practice (areas, directions, purpose, aim, objectives, principles and functions) and its significance in developing the criteria of socio-professional maturity of prospective social pedagogues.

Key words: socio-professional maturity, the area of social and pedagogical practice, the purpose, principles, functions, values.